

energii a idealismu všech svých obyvatel. To je také důvod, proč se v této zemi zrodila průmyslová revoluce, která všem lidem přinesla obrovské zlepšení kvality života. A to je i důvodem, proč až do současnosti zůstáváme na čele vědeckého a technického pokroku.

Tato kniha, původně vydána jako *The Need for Nations*, se nyní dočkala nového vydání pod názvem *England and the Need for Nations* ve snaze zdůraznit, že legitimní vlastenectví se opírá o mateřskou zemi. Jak Scruton vysvětluje, anglické vlastenectví není hrozbou pro jiné, jako tomu bylo v případě německého nacionalismu, protože v jeho případě se jednalo o ideologii dominance, která neměla žádné teritoriální hranice. Naše vlastenectví se opírá o ideál člověka, jenž se rozhodl žít v jasně vymezeném prostoru, kterému říkáme Anglie. Pokud se i ostatní svobodně rozhodnou žít podle stejného vzorce ve svých vlastních zemích, tím lépe pro ně, nicméně nikdo netouží vnucovat náš model komukoliv jinému.

David G. Green, únor 2006

1. ÚVOD

Demokracie vděčí za svou existenci loajalitě vůči národu – loajalitě, o níž předpokládáme, že ji sdílí vláda i opozice, všechny politické strany i všichni voliči. Tam, kde je prožitek národnosti slabý nebo zcela schází, demokracie kořeny nezapustí. Bez národní loajality je opozice pro vládu hrozbou a politické rozepře nevytvářejí žádný společný základ. Přesto se všude na ideu národa útočí – je jí buď opovrhováno jako atavistickou formou společenské jednoty, nebo je dokonce odsuzována jako příčina války a konfliktu, která má být odstraněna a nahrazena osvěcenějšími a univerzálnějšími formami zdrojů práva.

Avšak co přesně by mělo nahradit národ a národní stát? A jak nová forma politického uspořádání posílí či uchová naše demokratické dědictví? Zdá se, že jen málo lidí je na takové otázky připraveno odpovědět – a odpovědi, které se dnes nabízejí, se rychle ztrácejí v záplavě slov. Typickým příkladem je dogmatická doktrína „subsidiarity“, již si Evropská unie osvojila s cílem odebrat členským státům kompetence, zatímco předstírá, že jim je vlastně dává.¹ Nedávné pokusy transformovat národní stát na nějaký druh nadnárodního politického uspořádání skončily buď jako totalitní diktatury typu bývalého Sovětského svazu, nebo jako nikomu se nezodpovídající byrokratický aparát, jehož vzorem je současná Evropská unie. Ačkoliv mnohé národní státy moderního světa jsou jen přežívajícími fragmenty velkých říší,

jen málokdo usiluje o obnovení imperiální vlády jako cesty k budoucnosti lidstva. Proč a za jakým účelem bychom se tedy měli zřítí nám známé formy suverenity, na níž závisí tak mnoho z našeho politického dědictví?

Evropa se nachází ve zlomovém bodě svých dějin. Naše parlamenty a právní systémy se stále opírají o principy teritoriální suverenity. Stále odpovídají historickým vzorcům osídlování, které umožnily Francouzům, Němcům, Španělům, Britům a Italům říkat „my“ a vědět, koho tím mají na mysli. Stále máme příležitost znovuoživit zákonodárné pravomoci a exekutivní procedury, které formovaly národní státy v Evropě. Současně však byl uveden do pohybu proces, který má vyvlastnit zbývající suverenitu našich parlamentů a soudů, proces, který zruší hranice mezi našimi právními systémy, který rozpustí národnosti evropských zemí do historicky bezvýznamného celku nespojeného ani jazykem, ani náboženstvím, ani zvyky a obyčejí, ba ani zděděnou suverenitou a právem. Musíme si zvolit, zda chceme směřovat k tomuto novému režimu, nebo zpět k prověřené a nám známé suverenitě teritoriálně vymezeného národního státu.

Současně však naše politické elity hovoří a jednají, jako by žádná taková volba neexistovala – právě tak, jak to dělali komunisté v době Říjnové revoluce v Rusku. Odvolávají se na nevyhnutelný proces, nevratné změny, a zatímco jsou příležitostně připraveny rozlišovat mezi „rychlou“ a „pomalou“ cestou do budoucnosti, mají ve svých názorech zcela jasno o tom, že obě tyto cesty vedou ke stejnému cíli – k nadnárodní vládě se společným právním systémem, v němž národní loajalita nebude o mnoho významnější než podpora místního fotbalového klubu.

V této knížce předkládám argumenty na obhajobu národního státu, i když uznávám, že to, co musím říci, není ani úplně, ani nezvratné a že si do budoucna navíc lze představit mnoho jiných typů svrchovanosti, které by odpovídaly potřebám moderních společností. Mé stanovisko nespočívá v tvrzení, že národní stát je jedinou odpovědí na problémy moderní vlády, ale že je jedinou odpovědí, která se již osvědčila. Můžeme pocíťovat pokušení experimentovat s jinými formami politického řádu. Avšak experimenty prováděné v tomto měřítku jsou nebezpečné, neboť nikdo neví, k jakým výsledkům mohou dospět či jak můžeme tyto výsledky zvrátit.

Francouzská, ruská či nacistická revoluce představovaly smělé experimenty; ve všech případech však vedly ke kolapsu právního řádu, k masovému vraždění doma a válčení za hranicemi. Moudrá politika přijímá takové uspořádání, které – ať je sebevíc nedokonalé – se vyvinulo na základě zvyků a odkazu předků, přičemž ho vylepšuje menšími úpravami, ale neohrožuje ho změnami velkého rozsahu, jejichž dopady si nikdo nedovede reálně představit. Obhajoba tohoto přístupu byla nevyvratitelně zformulována již Edmundem Burkem v jeho *Úvahách o revoluci ve Francii*, přičemž následný vývoj jeho pohled opakovaně potvrdil. Poučení, které bychom si zde měli vzít, zní, že vzhledem k tomu, že se národní stát již osvědčil jako stabilní základ demokratické vlády a světské úřední moci, měli bychom ho vylepšovat, přizpůsobovat, dokonce i oslabovat, nikoliv však odmítat.

Iniciátoři evropského experimentu – jak samozvaní proroci, tak zákulisní spiklenci – sdíleli přesvědčení, že národní stát způsobil dvě světové války. Tudíž se jim zdá, že jakési spojené státy evropské jsou jediným

receptem pro trvalý mír. Tento názor je ze dvou důvodů zcela nepřesvědčivý. Za prvé je čistě negativní: odmítá národní státy pro jejich válkychtivost, aniž uvádí jediný nesporný důvod, který by nás přesvědčil, že nadnárodní státy v tomto směru budou jakkoliv lepší. Za druhé ztotožňuje normální rysy národního státu s jeho patologickými podobami. Jak tvrdí Chesterton o vlastenectví obecně, odsoudit vlastenectví, protože lidé jdou do války z vlasteneckých důvodů, je stejné jako odsoudit lásku, protože některé lásky vedou k vraždě. Národní stát bychom si neměli představovat jako francouzský národ během revoluce nebo německý národ ve svém běsnění ve dvacátém století. Šlo o národy, které zachvátilo šílenství, jejichž studnice občanského smíru byly otráveny a společenský organismus ovládnut zlobou, záští a strachem. Německý národ ohrožoval celou Evropu jen proto, že byl ohrožen sám sebou poté, co jej zachvátila nacionalistická horečka.

Nacionalismus je součástí patologie národní loajality, nikoli jejím normálním stavem – k tomuto tématu se vrátím později. Kdo se kdy v Evropě cítil srovnatelně ohrožen španělskou, italskou, norskou, českou nebo polskou formou národní loajality a kdo by těmto národům upíral právo na vlastní území, státní moc a svrchovanost? Poláci, Češi a Maďaři se ve volbách rozhodli připojit k Evropské unii: nikoli proto, aby odvrhli národní svrchovanost, nýbrž pod dojmem, že jde o nejlepší způsob, jak ji znovu získat. Domnívám se, že se zmýlili. Svůj omyl však budou schopni nahlédnout až později, až už bude příliš pozdě to změnit.

Levicově liberální autoři ve své neochotě akceptovat národ jako společenskou ambici nebo politický cíl někdy odlišují nacionalismus od „patriotismu“ – starově-

ké ctnosti velebené Římany a mysliteli jako Machiavelli, který jako první racionálně argumentoval ve prospěch moderní sekulární státní moci.² Patriotismus dle jejich tvrzení spočívá v loajalitě občanů a je základem „republikánské“ vlády; nacionalismus spočívá ve společném sdíleném nepřátelství k cizinci, k vetřelci, k osobě, která patří „mimo“.

S tímto přístupem do určité míry souhlasím. Pokud ale republikánský patriotismus, obhajovaný Machiavellim, Montesquieuem a Millem, chápeme správně, představuje určitou *formu* národní loajality: nejedná se o patologickou formu jako nacionalismus, nýbrž o přirozenou lásku k zemi, krajanům a kultuře, která je spojuje. Vlastenci jsou přimknuti k lidu a území, které je *po právu jejich*; a součástí patriotismu je tak také snaha přenést toto právo do nestranné vlády a do vlády zákona. Toto základní právo spojené s určitým územím je jasně obsaženo již v samotném slově – *patria* znamená „otčina“, místo, kam vy i já patříme.

Územní loajalita je, podle mého názoru, kořenem všech forem vlády, kde jsou nejvyššími hodnotami zákon a svoboda. Pokusy pranýřovat národ ve jménu patriotismu tedy nemohou obsahovat žádný reálný argument proti tomu druhu národní svrchovanosti, který ve své knížce budu obhajovat.³ To, co Mill nazval „podstatou soudržnosti mezi příslušníky téže obce nebo státu“ a co odlišil od nacionalismu (neboli „národnosti v běžném významu tohoto pojmu“), budu hájit těmito lehce srozumitelnými slovy:

„Určitě zde nemusíme říkat, že nemáme na mysli národnost v běžném slova smyslu; jako nesmyslnou antipatii k cizincům; jako lhostejnost k celkovému blahu

lidské rasy, respektive nespravedlivé upřednostňování předpokládaných zájmů naší vlastní země; jako oslavu špatných vlastností, protože jsou národní, respektive odmítání převzít to, co se osvědčilo v jiných zemích. Máme na mysli princip sympatie, nikoli nepřátelství; princip spojení, ne oddělení. Hovoříme o pocítování společného zájmu ze strany těch, kdo žijí pod stejnou vládou a nacházejí se ve stejných přírodních či historických hranicích. Chceme říci, že jedna část obce se nepovažuje ve vztahu k druhé za cizince, že svému propojení přisuzují určitou hodnotu – cítí, že jsou jedním národem, že jejich úděl je společný, že zlo páchané na kterémkoli z jejich krajanů je zlo páchané na nich samých, přičemž se netouží sobecky zřeknout podílu na společných neshodách tím, že by tento svazek přerušili.“⁴

Výrazy, které bych chtěl v tomto odstavci zdůraznit, jsou následující: „naše vlastní země“, „společný zájem“, „přírodní nebo historické hranice“ a „(naš) úděl je společný“. Tyto výrazy souznívají s historickou loajalitou, kterou budu v této knížce obhajovat.

Stručně řečeno – argumenty proti národnímu státu nejsou dostatečně pádné, zatímco argumenty ve prospěch nadnárodní alternativy nezaznívají vůbec. Domnívám se proto, že stojíme těsně před rozhodnutími, která mohou být pro Evropu i svět katastrofální, a že nám zbývá jen několik málo let na to, abychom znovu promysleli naše dědictví a navázali na něj. Dnes nám, více než kdy jindy, pravdivě znějí následující řádky z Goethova *Fausta*:

Was du ererbt von deinen Vätern hast,
Erwirb es, um es zu besitzen.

Co jsi zdědil od svých praotců, zaslouž si, abys to mohl vlastnit. My v národních státech Evropy si musíme znovu zasloužit svrchovanost, kterou naše předchozí generace tak pracně vytvářely z dědictví křesťanství, imperiální vlády a římského práva. Zasloužíme-li si ji, budeme ji vlastnit, a budeme-li ji vlastnit, pak uvnitř našich hranic budeme žít v míru.

2. OBČANSTVÍ

V dějinách světa dosud nikdy nebylo tolik migrantů. A téměř všichni odcházejí z oblastí, kde má národnost buď malý význam, nebo dokonce neexistuje, do zavedených západních národních států. Tito lidé nemigrují proto, že objevili nějaké dříve spící pocity lásky nebo loajality vůči národům, na jejichž území hledají domov. Právě naopak – jen málokterí z nich svou loajalitu definují národnostně, a téměř nikdo z nich ve vztahu k národu, na jehož území sídlí. Migrují, protože usilují o občanskou příslušnost, která je nejdůležitějším darem národní správy a zároveň také zdrojem míru, práva, stability a prosperity, jež na Západě stále ještě převažují.

Občanství je vztah, který vzniká mezi státem a jedincem, je-li každý z nich plně právně odpovědný vůči tomu druhému. Skládá se ze soustavy oboustranných práv a povinností podepřených zákonem, který stojí nad oběma stranami. Ačkoli stát vynucuje právo, vynucuje ho rovnocenně proti sobě i proti občanům. Občan má práva, která má stát povinnost chránit, a také povinnosti, které má stát právo vynucovat. Protože tato práva a povinnosti jsou definovány a omezeny zákonem, občané mají jasnou představu, kde jejich svoboda končí. Tam, kde jsou občané povoláni ke správě státu, je výsledkem „republikánská“ vláda.⁵

Poddanství je vztah mezi státem a jedincem, který vzniká, když se stát nemusí jedinci zodpovídat, když

práva a povinnosti jedince nejsou vymezeny anebo jsou vymezeny jen neúplně a podmíněčně, a když neexistuje žádný zákon stojící výše než stát, který ho vynucuje. Občané jsou svobodnější než poddaní nikoliv proto, že mají více prostředků ke spotřebě, ale proto, že jejich svobody vymezuje a chrání zákon. Lidé, kteří jsou poddanými, se přirozeně snaží stát se občany, neboť občan může podniknout jednoznačné kroky k zabezpečení svého majetku, rodiny a firmy proti záškodníkům a má nad svým životem fakticky neomezenou moc. To je také důvod, proč lidé migrují ze států, v nichž jsou poddanými, do států, kde mohou být občany.

Svoboda a bezpečí nejsou jedinými přínosy občanství. Jde také o ekonomický zisk. V prostředí, kde panuje vláda zákona, lze svobodně uzavírat smlouvy, které jsou pak kolektivně vymahatelné. V obchodních jednáních se poctivost stává pravidlem a spory řeší soudy, nikoliv najatí hrdlořezové. A protože princip odpovědnosti prostupuje všechny instituce, korupce může být rozpoznána a potrestána, dokonce i když se vyskytne na nejvyšší úrovni vlády.

Marxisté věří, že zákon je služebníkem ekonomiky a že se „buržoazní zákonost“ rodí jako výsledek „buržoazních výrobních vztahů“ (tím je míněna tržní ekonomika), jimž také prospívá. Tento způsob uvažování byl tak vlivný, že dokonce i dnes je nutné poukazovat na to, že opak je pravdou. Tržní ekonomika vzniká díky tomu, že vláda zákona zaručuje vlastnická práva a svobodu uzavírat smlouvy a že lidi nutí k odpovědnosti za nepoctivost a finanční přečiny. To je další důvod, proč lidé migrují do míst, kde se mohou těšit z přínosů občanství. V občanské společnosti trh jenom vzkvétá – a trhy jsou předpokladem prosperity.

Občanská společnost je společnost, v níž si cizí lidé mohou navzájem důvěřovat, neboť každý je vázán společným souborem pravidel. To neznamená, že by zde nebyli žádní zloději či podvodníci; znamená to, že důvěra mezi cizími lidmi může narůstat a že není závislá na rodinných svazcích, kmenové loajalitě nebo na poskytováných či vysloužených výhodách. To také výrazně odlišuje zemi, jako je Austrálie, například od země jako Kazachstán, kde ekonomika zcela závisí na vzájemné výměně výhod, a to mezi lidmi, kteří si navzájem důvěřují jen proto, že se znají a že znají i mechanismy, které budou použity k vynucení dohody.⁶ To je také důvod, proč má Austrálie problém s imigrací a Kazachstán s odlivem mozků.

Ve výsledku se důvěra mezi občany může rozšířit na rozsáhlém území a lokální baroni i poddanství se mohou zhroutit a ztratit vládu. V takových podmínkách trhy nejen že vzkvétají, nýbrž šíří se a rostou, aby pokryly stejný prostor jako státní moc. Občané postupně začínají být navzájem propojeni v rámci vztahů finančních, právních i pospolitých, avšak tyto vztahy přitom nepředpokládají žádné osobní vazby. Občanská společnost může být společností lidí navzájem si cizích, všichni z nich se však přitom těší ze suverénní vlády nad svými životy a sledují své osobní cíle a potřeby. Až do nynějška takové byly i západní společnosti – tedy společnostmi, ve kterých pracujete na společné věci s cizími lidmi a v nichž všichni zúčastnění mohou v záležitostech, na kterých záleží náš společný osud, s přesvědčením říci „my“.

Existence tohoto druhu důvěry by měla být ve společnosti cizích lidí vnímána taková, jaká skutečně je: jako výjimečný úspěch, jehož předpoklady nejsou snadno

naplnitelné. Je-li pro nás těžké tento fakt ocenit, je to částečně proto, že důvěra mezi cizími lidmi vytváří iluzi bezpečí. Tato iluze nás pak podněcuje k víře, že je-li společnost schopna dospět ke shodě, musí z ní i vycházet. Od dob renesance je běžné, že různí myslitelé za základ občanské společnosti považují nějakou verzi „společenské smlouvy“. Filozofové jako Hobbes, Locke, Rousseau a jiní různými způsoby argumentují, že takové společnosti vznikají, když se lidé sejdou a shodnou se na podmínkách smlouvy, která bude pro všechny z nich závazná. Tato myšlenka má silnou odezvu v myslích a srdcích občanů, protože ze státu samotného činí jen další příklad dohod, jež dávají řád jejich životu. Předpokládá se zde, že politický závazek má svůj jediný zdroj v souhlasu občanů. Navíc je tato myšlenka v souladu s přirozeně skeptickou povahou moderní státní moci, která svou autoritu odvozuje jen z racionální podpory těch, kdož jsou vázáni jejími zákony.

Teorie společenské smlouvy vychází z myšlenkového experimentu, v němž se shromáždí skupina lidí, aby rozhodla o své společné budoucnosti. Avšak jsou-li tito lidé v postavení, kdy mohou rozhodovat o své společné budoucnosti, je tomu tak proto, že už ji mají: uznávají totiž svou vzájemnou sounáležitost a oboustrannou závislost, jež je zavazuje k dohodě o tom, jaká vláda a s jakými společnými úředními pravomocemi by měla spravovat společné území. Stručně řečeno, společenská smlouva vyžaduje vztah založený na vědomí příslušnosti, a to navíc takový, který jednotlivým členům umožňuje vnímat vzájemný vztah ve smluvních pojmech. Teoretici společenské smlouvy píší, jako kdyby tato smlouva hovořila jen v jazyce první osoby jednotného čísla, jež navíc disponuje svobodou racionální volby. Ve

skutečnosti ale taková smlouva předpokládá první osobu v plurálu, u které se již s určitým břemenem sounáležitosti počítá.

Dokonce i v americkém případě, kdy bylo rozhodnuto přijmout ústavu a zformulovat úřední pravomoci *ab initio*, nicméně platí, že první osoba v plurálu byla zahrnuta již do samotné tvorby těchto rozhodnutí. To dokládá i samotná ústava. „My, lid...“ Jaký lid? Proč *my*; *my*, kteří již *náležíme* a jejichž historické pouto se nyní přepisuje do zákona. Společenská smlouva pro nás může mít smysl jedině za předpokladu existence nějakého takového předsmluvného „my“. Kdo má být do smlouvy zahrnut? A proč? A co uděláme s tím, kdo se na smlouvě podílet nechce? Očividnou odpovědí je, že zakladatelé nového společenského pořádku již k sobě patří: už si představovali sami sebe jako společenství, přičemž tato představa vycházela z dlouhého procesu společenské interakce umožňující lidem dospět k rozhodnutí, kdo by se měl podílet na jejich budoucnosti, a kdo nikoliv.

Společnost bez tohoto prožitku členství nemůže existovat. Vždyť právě tento prožitek mi umožňuje považovat zájmy a potřeby cizích osob za vlastní starost; umožňuje mi uznávat autoritu rozhodnutí a zákonů, kterými se musím řídit, přestože nejsou přímo v mém zájmu. Právě tento prožitek mi poskytuje měřítko pro rozlišování vetřelců a těch, kteří jsou oprávněni mít prospěch z obětí, jež ode mne členství v komunitě vyžaduje. Odstraňme zkušenost členství a základ společenské smlouvy zmizí: společenské závazky se stanou dočasnými, problémovými a anulovatelnými, a představa, že bychom mohli být povoláni položit život za dav cizích osob, začíná hraničit s absurditou.

3. PŘÍSLUŠNOST A NÁRODNOST

Občanství předpokládá příslušnost, a proto se v moderním světě národnost stala tak důležitou. V demokracii činí vláda rozhodnutí a vyhlašuje zákony, které lidé mají povinnost přijmout. Demokracie znamená soužití s cizími lidmi za podmínek, které mohou být krátkodobě nevýhodné; znamená nutnost být připraven vybojovat bitvy a utrpět ztráty ve prospěch lidí, které neznáme, a ani o seznámení s nimi zvláště nestojíme. Znamená to přijetí politických kroků, které jsou činěny naším jménem a označovány jako „naše“, i když s nimi vlastně nesouhlasíme. Jedině tam, kde lidé mají silné povědomí o tom, kdo jsme „my“, proč „my“ jednáme tak či onak, a proč jsme se „my“ chovali v jednom aspektu správně a v druhém špatně, budou zapojeni do kolektivního rozhodování a jeho výsledky přijmou za vlastní. První osoba množného čísla je předpokladem demokratické politiky a musí být chráněna za všech okolností, neboť cenou za její ztrátu je dle mého názoru společenský rozklad.

Národnost není jediným druhem společenské příslušnosti a není ani výlučným pojítkem. Je však jedinou formou příslušnosti, která se až doposud ukázala schopná podporovat demokratický proces a liberální vládu zákona. Aby nám bylo jasné, že tomu tak je a proč tomu tak je, bude vhodné porovnat společenství definovaná národem oproti těm určeným vírou či kmenovou příslušností. Kmenové společenství samy sebe definují

na předpokladu pokrevního příbuzenství. Jedinci na sebe pohlížejí jako na členy rozšířené rodiny, a dokonce i když si jsou navzájem cizí, je tento fakt pouze vnějškový a pomine hned poté, co se objeví nějaký společný předek či vzdálený příbuzný. Kmenovou mentalitu shrnuje arabské přísloví: „Já a můj bratr proti mému bratranci; já a můj bratranec proti světu.“ Toto přísloví zachycuje historickou zkušenost muslimské Arábie a obsahuje vysvětlení, proč v tomto kraji demokracie nikdy nezapustila kořeny. Kmenové společnosti jeví tendenci k hierarchii, přičemž odpovědnost je jednosměrná – od poddaného k vůdci, ale ne od vůdce k poddanému. Představa vlády nestranných zákonů udržovaných právě tou vládou, která je jim podřízena, nemá ve světě příbuzenských svazků místo. Když se jedná o neznámé lidi – „cizince a příchozí“ v zemi kmene – jsou buď staveni úplně mimo zákon a nemají nárok na jeho ochranu, nebo jsou chráněni na základě smlouvy. Cizinci se však ani nemohou snadno stát místními, neboť od kmene je odděluje nenapravitelná genetická vada.

Kmenové myšlenky přežívají v moderním světě nejen proto, že jsou na Zemi místa, kde v kolektivním smýšlení nikdy neztratily svou platnost, ale také proto, že umožňují snadný apel na jednotu a jsou nástrojem, jak obnovit loajalitu při hrozícím zhroutilí společnosti. „Rasismus“ je hojně zneužívaný výraz. Přijatelná definice by nicméně zněla takto: rasismus je pokus vnutit kmenovou představu příslušnosti takové společnosti, která byla utvářena nějakým jiným způsobem. Právě o toto se pokoušeli nacisté a byli při tom svým způsobem úspěšní. Avšak jejich úspěch byl vykoupen ztrátou politického pokroku a demokracie, která jim umožnila získat moc, ale rozplynula se hned, jakmile moci dosáhli.

Odlišná od kmene, ale přesto s ním úzce propojená, jsou „společenství víry“ – tedy společnost, v níž je příslušnost založena na náboženství. Pokrevní příbuznost zde přestala být kritériem členství, ale staly se jím uctívání a poslušnost. Ti, kteří uctívají mé bohy a akceptují stejná boží příkázání, jsou se mnou spojeni, i když jsme si cizí. Společenství víry, podobně jako kmeny, rozšiřují své nároky i mimo okruh žijících obyvatel. Určitá privilegia získávají od věřících skrze jejich modlitby i zemřelí. Nicméně mrtví jsou v těchto nových obřadech přítomni za velmi odlišných podmínek. Nemají již původní autoritu kmenových předků; místo toho jsou poddanými stejných božských vládců, přijímajícími svou odměnu či trest v těsnější blízkosti k vládnoucí moci. Shlukují se společně ve velkém neznámém právě tak, jako to uděláme my, až budeme zbaveni všech pozemských svazků a spojeni pouze vírou.⁷

Počáteční soulad mezi kmenovými a náboženskými kritérii příslušnosti může ustoupit konfliktu, jestliže uvnitř malých komunit začnou působit soupeřící síly rodinné lásky a náboženské poslušnosti. Tento konflikt byl v historii islámu jedním z jeho motorů; jeho svědky pak můžeme být na celém Blízkém východě, kde místní komunity věřících vyrostly z monoteistických náboženství a utvářely se v souladu s kmenovou zkušeností a příslušností.

Národ by měl být chápán v kontrastu s kmenovými a nábožensky založenými formami příslušnosti. Národem myslím lidi usazené na určitém území, kteří sdílejí instituce, zvyky a pojetí dějin a kteří pociťují stejnou míru oddanosti jak vůči místu, kde žijí, tak i vůči právním a politickým procesům, které toto místo utváří. Členové kmene se navzájem pokládají za rodinné příslušníky;

členové náboženských komunit se navzájem chápou jako věřící; členové národů se navzájem vnímají jako sousedé. Představa společného území, na kterém jsme všichni usazeni a které oprávněně nazýváme svým domovem, je tedy v chápání národnosti klíčová.

Lidé, kteří sdílejí společné území, mají společnou i historii; mohou také sdílet jazyk a náboženství. Evropský národní stát vznikl, když tato představa společenství vymezeného určitým místem byla zaobalena do principů suverenity a vlády zákona – jinými slovy řečeno, když se propojila s teritoriálně ukotveným výkonem státní moci. Národní stát je tedy přirozeným následníkem územně definované monarchie. Tyto dvě formy státu často bylo a je možné kombinovat, neboť monarcha je velmi příhodným symbolem trans-generační povahy svazků, které nás vážou k naší zemi.

4. NÁRODY A NACIONALISMUS

K otázce národa a jeho původu se již napsalo mnoho. Teorii, že je národ nedávným vynálezem, výtvořem moderního administrativního státu, patrně jako první formuloval ve stručném, zato však oslavovaném článku Lord Acton.⁸ Autoři ze všech částí politického spektra podporovali různé verze tohoto postoje a argumentovali, že národy jsou byrokratickým vynálezem, vedlejším produktem „tiskového kapitalismu“ (Benedict Anderson), koloniální správy či byrokratických potřeb moderní vlády. Ernest Gellner zašel dokonce tak daleko, že popsal nacionalismus jako filozofii knihy: jako nástroj, jímž se noví byrokraté snažili legitimizovat svou vládu v post-osvícenské Evropě obhajobou souladu mezi lidmi a vzdělanými intelektuály, kteří jsou jako jediní způsobilí těmto lidem vládnout.⁹ Levicoví (Eric Hobsbawm, Benedict Anderson) i pravicoví (Kenneth Minogue, Elie Kedourie) myslitelé se shodli v mnoha bodech; výslednou představu pak lze vhodně sumarizovat úslovím, že národ je charakteristicky moderní formou společenství, jejíž vznik je neoddělitelný od kultury psaného slova.¹⁰ Radikálové využívají tohoto faktu k tvrzení, že národy jsou pomíjivé a že nemají žádné Bohem dané právo na existenci či přirozenou legitimitu, zatímco konzervativci jej užívají, aby tvrdili přesný opak, totiž že existence národnosti je úspěchem, „vítězstvím“ pořádku, který je jak stálejší, tak otevřenější než dávná společenství víry či kmenové atavismy, které národ nahrazuje.

Tyto argumenty jsou komplikované a náročné. Mají však velký význam pro současné dění a je důležité k nim zaujmout stanovisko. Řekne-li se, že národy jsou umělé komunity, pak bychom si měli být vědomi, že existují dva druhy společenských výtvorů: ty, které jsou výsledkem nějakého rozhodnutí, kupříkladu jako když dva lidé vstoupí do partnerství, a ty, které vznikají působením „neviditelné ruky“, tedy z rozhodnutí, která je žádným způsobem neiniciovala. Instituce vzniklé pomocí neviditelné ruky se vyznačují spontánností a přirozeností, které mohou chybět u institucí přímo navržených. Národy jsou spontánními vedlejšími produkty sociální interakce. Dokonce, i když se při budování národa jedná o vědomá rozhodnutí, výsledek bude záviset na neviditelné ruce. To platí i pro Spojené státy americké, které dnes rozhodně nejsou tou entitou, kterou otcové zakladatelé zamýšleli. I přesto jsou USA nejživotascopnější a nejvlastenečtější národem moderního světa.

Tento příklad také objasňuje tezi Lorda Actona. Národy jsou složeny ze sousedů, jinými slovy z lidí, kteří sdílejí nějaké území. A proto je potřebná územní správa. Ta vyžaduje legislativu, a tedy i politický proces. Tento proces přeměňuje sdílené území na sdílenou identitu. A tato identita je národní stát. Stručně si shrňme americkou historii: lidé se společně usazovali, řešili své konflikty pomocí zákonů, přičemž tyto zákony si sami utvářeli, a během tohoto vývoje se začali vymezovat jako „my“, lidé, jejichž společným jměním je země a její zákon.

Proces „neviditelné ruky“, který tak názorně podal Adam Smith, závisí na legálním a institucionálním rámci a je jím i skrytě řízen.¹¹ Například za vlády zákona ničím neomezované interakce mezi jednotlivci vyústí

v tržní hospodářství. V právním vakuu postkomunistického Ruska však takové neomezované interakce mezi jednotlivci vedly ke vzniku příkazové ekonomiky ovládané gangstery. Obdobně ona neviditelná ruka, která dala vzniknout národu, byla na každém kroku usměřována územně definovaným právem. Jak ukázal Maitland a jiní, byl tento „zákon země“ důležitou hybnou silou anglické historie.¹² A právě skrze tento proces, ve kterém se propojují území a zákon, se utváří opravdová národní loajalita.

V současnosti lidé nemohou sdílet území, aniž zároveň sdílejí mnoho jiných věcí: zvyky, trhy a (v evropských podmínkách) náboženství. Proto bude každá územně definovaná státní moc spojena s komplikovaným a vzájemně propojeným mechanismem loajalit dynastického a náboženského charakteru. Zároveň však bude tyto loajality také výrazně modifikovat. Zákon považuje za nositele práv a povinností jednotlivce. Jeho vztahy se sousedy reformuluje v abstraktní podobě; upřednostňuje smlouvu před společenským postavením a definovatelné zájmy před nevyřčenými závazky. Je nepřátelský k veškeré moci a autoritě, jež není uplatňována v rámci státní moci. Stručně řečeno, vtiskuje komunitě svěbytnou politickou podobu. Když se tedy v pozdním středověku zformoval anglický národ, bylo nevyhnutelné, že Angličané získají svou vlastní církev a že jejich víra bude spíše definována jejich loajalitou, než aby tomu bylo obráceně. Když se Jindřich VIII. prohlásil za hlavu anglikánské církve, pouze převedl do zákonných předpisů, co již bylo skutečností.

Současně ale nesmíme územně definovanou státní moc považovat za pouhé zvykové uspořádání, za jakousi stále se vyvíjející a anulovatelnou dohodu, která

oslovila autory konceptu společenské smlouvy v době osvícenství. Obsahuje ryzí příslušnost k onomu „my“; ne tak niternou jako u pokrevního příbuzenství, ne tak povznášející jako u zbožnosti; avšak právě z těchto důvodů vhodnější pro moderní svět a společnost cizích lidí, jejichž víra slábně nebo je již mrtvá.

Státní moc odvozuje svou právoplatnost buď z pradávnej minulosti, nebo z imaginární smlouvy mezi lidmi, kteří již *k sobě patří*. Podívejme se na příklad Anglie. Jasně daná státní moc, definovaná územím, nás podnítila k vymezení našich práv a svobod a zároveň již od saského období ustanovila vzájemnou zodpovědnost mezi „námi“ a „naším“ panovníkem. Výsledkem byl pocit bezpečí zcela odlišný od toho v kmeni, avšak spojený s pocitem, že na toto *místo* patříme a že sem patří i naši předkové a potomci. Tento pocit posílil společný jazyk, který je sám o sobě produktem územního osidlování. Avšak předpokládat, že se můžeme těšit z tohoto územního, právního a lingvistického dědictví, a přesto se nestát národem, který se sám sobě prezentuje jako oprávněný držitel zmíněného dědictví, a který dokonce v tomto smyslu definuje i své náboženství, je bohapustým fantazírováním. V žádném případě nemůže být vznik anglického národa coby určité formy příslušnosti považován za produkt osvíceneckého univerzalizmu, průmyslové revoluce nebo administrativních potřeb moderní byrokracie. Anglický národ existoval již před těmito fenomény, přičemž je zformoval do podoby mocného nástroje pro svou vlastní potřebu.

Vyjádřeno jednoduše: národy nejsou určeny ani pokrevním příbuzenstvím, ani náboženstvím, nýbrž vlastí. Národní loajalita je založena na lásce k místu, zvykům a tradicím, jež do krajiny vtiskly svou pečeť, a také

na touze ochránit vše, co je dobré, zvykovým právem a společnou oddaností. Umění a literatura národa jsou uměním a literaturou komunity, oslavou všeho, co váže ono místo k lidem, jež na něm žijí, a tento lid k danému místu. Tento rys naleznete v historických hrách Shakespeareových, v románech Austenové, Eliota i Hardyho, v hudbě Elgara a Vaughan-Williamse, v malbách Constabla a Cromy, v poezii Wordsworthově a Tennysonově. Naleznete jej v umění a literatuře každého národa, který se jako národ vymezuje. Naslouchejte Sibeliově hudbě a vaše představivost vám vykreslí fantazijské obrazy Finska; čtete Mickiewiczova *Pana Tadeáše* a náhle se ocitnete v dávné Litvě; zahleďte se na obrazy Corota a Cézanna a zahlédnete Francii. Ruská národní literatura hovoří o Rusku, Manzoniho *I promessi sposi* o obrozující se Itálii, Lorcovy básně o Španělsku a tak dále.

V těchto uměleckých dílech jsou uchovávány úspěchy evropské civilizace. Evropa za svou velikost vděčí skutečnosti, že se prvotní loajalita Evropanů vzdálila náboženství a navrátila se k půdě. Ti, kteří věří, že rozdělení Evropy na jednotlivé národy bylo hlavní příčinou evropských válek, by si měli připomenout ničivé náboženské války, které ukončily právě utvářející se loajalitu vůči těmto národům. Měli by také prostudovat hlubší význam našeho umění a literatury. Téměř ve všech případech zjistí, že toto umění a literatura nepojednává o válce, nýbrž o míru, dovolává se domova a domácích zvyklostí, laskavosti, každodennosti a trvalého usmíření. V něm probíhající spory mají domácí povahu, protesty představují přímluvy za sousedy a cílem je návrat domů a spokojenost s místem, jež považujeme za své. Dokonce i populární kultura moderního světa je zástěrkou pro opětovné stvrzení teritoriální loajality. Populární

seriály – *The Archers, Neighbours, EastEnders* – jsou jeden jako druhý uklidňujícími obrazy obyčejné existence, jež se snaží ukázat, že základními prvky dnešní společnosti jsou spíše místní komunita a sousedství než kmen či náboženství.

Dovolím si tvrdit, že se lidé potřebují identifikovat skrze první osobu množného čísla, pokud mají přijmout oběti vyžadované společností. Jak jsem se již pokoušel vysvětlit na jiném místě, první osoba množného čísla je u národnosti – na rozdíl od analogické situace u kmene či náboženství – bytostně tolerantní k odlišnosti.¹³ Patří k ní umění sousedských vztahů, respekt k soukromí a touha po občanství, v jejichž rámci si lidé udrží vládu nad svými vlastními životy a určitou míru odstupu, který takovou vládu umožňuje. Dle názoru Samuela Huntingtona po skončení studené války následuje období tzv. střetu civilizací, já však tento náhled na věc nesdílím. Jedná se o konflikt mezi dvěma typy členství – národním, které toleruje odlišnost, a náboženským, které si ji oškliví.¹⁴

Jak ale vysvětlíme tzv. velký teror (období 1793–1794 za vlády jakobínů ve Francii, poznámka překladatele), holocaust či občanskou válku ve Španělsku, abychom jmenovali jen tři z hrůz moderní doby, pokud národ nechápeme jako jejich částečnou příčinu? Právě zde bychom měli rozlišovat národní loajalitu od nacionalismu. Národní loajalita se vyznačuje láskou k domovu a připraveností jej bránit. Oproti tomu je nacionalismus bojechtivou *ideologií*, která využívá národní symboly k tomu, aby povolala lid do války. Když abbé Sieyès vyhlásoval cíle Francouzské revoluce, hovořil jazykem nacionalismu:

„Národ je nade vše ostatní. Je zdrojem všeho. Jeho vůle nikdy nebude postrádat legalitu... Způsob, jakým národ vykonává svoji vůli, nehraje roli, hlavní je, že ji vykonává; jakýkoli postup je přiměřený a vůle národa vždy bude nejvyšším zákonem.“¹⁵

Tato slova vyjadřují pravý opak opravdové národní loajality. Nejenže proklamují modlářské zbožštění „Národa“, vyzdvihující jej vysoko nad lidi, z nichž se ve skutečnosti skládá, ale činí tak dokonce s cílem trestat, vylučovat a vyhrožovat, místo aby napomáhala občanské příslušnosti a zaručovala mír. Národ je zde zbožšťován a využíván k zastrasování svých členů, aby bylo možné očistit společný domov od těch, kteří jej údajně zamořují. Připravuje se zde půda pro zrušení všech zákonných omezení a ke zničení územně vymezené vlády zákona. Stručně řečeno, tento druh nacionalismu nemá povahu národní loajality, nýbrž je loajalitou náboženskou, oděnou do územního hávu.

Čtenáři mohou ohledně nacismu, fašismu a jiných znetvoření národní myšlenky dojít ke svým vlastním závěrům. Řekněme pouze to, že existuje dalekosáhlý rozdíl mezi sebeobranou a agresí a že nacismus by nebyl nikdy poražen nebýt národní loajálnosti britského lidu a jeho pevného odhodlání bránit svou vlast proti invazi.¹⁶ Každý případ musí být hodnocen na základě své podstaty, takže chaotickým procesům dějin lidstva nelze jednoduše dát jednotný smysl. V každém případě bychom měli rozlišovat mezi nacionalismem s jeho zaniceným, pseudonáboženským voláním po přetvoření světa a národní loajalitou, kterou známe ze své vlastní historické zkušenosti.¹⁷ Nacionalismus lze zařadit k těm vzedmutím náboženských emocí, která tak často vedla

k válkám v Evropě. Národní loajalita vysvětluje ten trvalejší, i když méně zřejmý a zajímavý fenomén, a to mír v Evropě.

5. BRITÁNIE A JEJÍ JEDNOTLIVÉ NÁRODY

Čtenáři si jistě povšimli, že jsem se ve zmíenkách o naší vlastní historické identitě odvolával na Anglii a nikoliv na Británii. Jaký je vlastně vztah mezi těmito dvěma celky? Nepředstavuje existence britské identity a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska příklad zpochybňující myšlenku, že mír v Evropě spočívá v rovnováze moci mezi národními státy?

I tato otázka je předmětem mnoha učených diskusí a příčinou silných politických vášní. Zároveň také podporuje určitou nejistotu a zmatek v naší zahraniční politice, v našem náhledu na Evropskou unii i v našem postoji vyjádřeném přívalem nahodilých a lehkovážných ústavních experimentů zaváděných labouristy. Faktem nicméně zůstává, že vzhledem k tomu, že jsou národní loajality definovány územně, může jich existovat mnoho a mohou se přitom navzájem propojovat, aniž se dostanou do střetu. V tomto smyslu jsou národní loajality výrazně odlišné od náboženských nebo kmenových vazeb, a to dokonce i tehdy, jestliže – v případě dědičné monarchie – pozůstatky kmenového citění v symbolické rovině přetrvávají. Unie se Skotskem tudíž vznikla právním postupem, jehož důsledkům se nebylo možné vyhnout, jakmile skotský král Jakub VI. zdědil anglický trůn. I když přetrvaly jiné rozdíly, jako například pokrevní příbuzenství či náboženství, a třebaže specifická skotská mluva byla podnětem pro separatistické záměry,

o obecné právo. Ačkoliv *Listina práv (Bill of Rights)* deklarovala některá z práv britských poddaných, vlastně tím jen opakovaně formulovala již zavedené procedury obecného práva a opětovně je stvrzovala v odezvě na jejich zneužívání. Zejména pak tento dokument potvrdil princip *habeas corpus*, obsažený již ve středověkém královském výnosu – princip, který napoleonským zákoníkem naopak stvrzen nebyl. V Itálii nebo ve Francii není tento princip vynucován dodnes, avšak v naší zemi byl vždy považován za zcela zásadní, neboť vkládá zákon do rukou obyčejného člověka a odebírá jej státu. Jedná se o základní článek v řetězci zodpovědnosti, který nutí ty, kdo nám vládnou, aby se nám za svoje činy zodpovídali.

Jestliže porovnáme dějiny moderní Británie v éře obecného práva s historií Evropy v době, kdy v ní převládala státní moc založená na občanském zákoníku a napoleonských principech, určitě nám zaimponuje skutečnost, že právě ta státní moc, která tak vytrvale odmítala definovat naše práva, je zároveň nejvytrvaleji podporovala. Bylo to proto, že si tato moc uvědomovala, že občané musejí mít možnost svá práva vynutit i proti státu. Stát je zodpovědný všem občanům, neboť za svou existenci vděčí národní loajalitě, která vymezuje jeho území a omezuje jeho moc. Práva se tudíž stávají skutečností, jsou-li zakotvena v zákonech národních států; jsou-li vyhlášována nadnárodními komitéty, pak zůstávají v říši snů – respektive, dáváte-li přednost Benthamovu výrazu, jsou „nesmyslem na chůdách“.

7. PŘEHNANĚ OPTIMISTICKÝ UNIVERZALISMUS

Nejen, že tyto ctnosti národního státu z něj v moderní době činí nejspolehlivější prostředek politické loajality, ale navíc jeho kritiky nutí vysvětlit, jak lze těchto ctností dosáhnout prostřednictvím nadnárodní vlády. A tato povinnost nikdy nezanikla.

Jedinou autoritou, na kterou se při obraně nadnárodní vlády běžně odkazuje, je Immanuel Kant, jenž ve svém díle *K věčnému míru* argumentoval ve prospěch jakési Společnosti národů, coby prostředku k zajištění trvalého míru v civilizovaném světě.²² Suverénní národy by se pod záštitou této Společnosti podřídily společnému právnímu systému, jehož ustanovení by byla vynutitelná sankcemi. Smyslem by bylo zajistit, že se rozepře urovnají podle práva, a nikoli silou, že se napraví křivdy a nespravedlnost bude potrestána, to vše v zájmu všem prospěšného řádu. Tuto myšlenku nejprve ztělesnila Společnost národů, jež svým jménem vědomě vzdala poctu Kantovi a pak i OSN.

Kantova představa však byla úplně jiná a nadnárodní vládě, jak si ji představujeme dnes, velmi vzdálená. Kant neústupně hájil názor, že mír nemůže být zaručen, dokud mocnosti, jež k dané smlouvě přistupují, nejsou republikami. Republikánská vláda v podobě, v jaké je definována v nejrůznějších pasážích Kantových politických spisů, je zde chápána jako zastupitelská vláda vázaná teritoriálně vymezeným právním řádem. A i když Kant nezdůrazňuje ideu národnosti coby nutnou podmínku

této vlády, je z kontextu jasné, že má na mysli právě takové svrchované a samosprávné národy. Kant dále tvrdí, že ono mezinárodní právo, kterého je zapotřebí k uchování míru, „předpokládá samostatnou existenci mnoha nezávislých států... (spojených v rámci) federální unie, aby se zabránilo vypuknutí nepřátelských akcí.“ Takovému uspořádání je nutno dát přednost před „splynutím samostatných národů pod vládou jediné moci.“²³ Nakonec pak vůči nadnárodní vládě vznáší zásadní námitku, když říká, že „zároveň s tím, jak vláda rozšiřuje své pole působnosti, zákony postupně ztrácí svůj dosah, a bezduchá despotie poté, co zničí zárodky dobra, sama upadne do anarchie.“²⁴

Kant ve svém díle *K věčnému míru* navrhoval mezinárodní jurisdikci s jediným cílem, jímž bylo zajištění míru mezi sousedícími státy. Společnost národů selhala právě proto, že nebyl naplněn základní předpoklad její existence – totiž že by její členové měli být republikami, tedy jinak řečeno státy vnitřně propojenými pouty občanství. (Vznik totalitních vlád v Rusku a v Německu znamenal, že v těchto zemích došlo k likvidaci principu občanství, a byly to samozřejmě právě tyto země, které byly ve druhé světové válce agresory.) Obhájci nadnárodní vlády Kantův postulát radostně ignorovali. Stejně tak dopadla jeho představa omezené mezinárodní jurisdikce, jež se má zaměřit jen na udržení míru. Nyní jsme dospěli do stadia, kdy jsou naše národní pravomoci bombardovány zákony zvenčí. Přicházejí jak z OSN, tak z Evropské unie, třebaže mnohé z nich vycházejí od despotických či zločinných vlád a třebaže málokteré z nich mají cokoli společného s udržením míru. Navzdory tomu my občané nemáme žádnou moc tyto zákony odmítnout a ti, kdo tyto zákony tvoří a jež musíme po-

slouchat, nemají vůči nám vůbec žádnou odpovědnost. Právě tohoto vývoje se Kant děsil jako jisté cesty nejdříve k despotii a posléze k anarchii. Avšak přesně takový vývoj nyní probíhá. Pomalu přichází despotie, anarchie pak bude rychle následovat, jakmile bude zákon nakonec odtržen od prožitku příslušnosti – stane se „jejich“, nikoli „náš“, a ztratí tak veškerou autoritu v srdcích těch, které by měl ukázněvat.

Architekti Evropské unie si vždy uvědomovali, že Unie může získat autoritu jen tehdy, přisvojí-li si teritoriálně ukotvené pravomoci národních států. V hloubi duše pochopili, že podmínkou existence teritoriálně ukotvené pravomoci je národní loajalita. Proto ta tajnosnubnost, již prosazoval Jean Monnet, proto ona potřeba utajit tento cíl před lidmi, jejichž dobrou vůli bylo nutno zachovat a zneužít.²⁵ Ze stejného důvodu Evropská unie vnucuje své zákony prostřednictvím direktiv předkládaných národním parlamentům – doufá totiž, že se bude podílet na stávajících loajalitách a zajistí si uznání a použití svých zákonů. Jejím cílem je uchovávat princip národní svrchovanosti jen tak dlouho, dokud se nepodaří zajistit vznik struktur, které ho pak zničehonic nahradí. A zrovna v tomto okamžiku se nyní nacházíme. Úkol vynucovat nařízení byrokratů zatím stále spadá do sféry povinností národních legislativ, policejních sil a soudů. Jakmile však začnou fungovat nyní navrhované Evropské policejní síly, jež budou vybaveny celoevropsky platnou pravomocí vyžádat si vydání osoby stíhané za přečiny, které naše zvykové právo ani nezná, budeme konfrontováni s realitou. Nezbyvá nám než doufat, že se naši politici včas probudí a uvidí to obrovské nebezpečí, do kterého by evropské národy uvrhli.

Navrhovaná ústava Evropské unie je – stejně jako Charta OSN – příkladem trestuhodné slepoty k lidské povaze. Odmítá totiž připustit fakt, že lidé jsou tvory z masa a kostí, kteří disponují omezeným okruhem vazeb a teritoriálně ukotveným cítěním. Jejich hlavní lojalita je tvořena rodinou, náboženstvím a vlastí a budou-li o svou vlast připraveni, budou svoji identitu prosazovat jinak a agresivněji. Charta lidských práv OSN a Evropská úmluva o lidských právech patří do té kategorie utopického myšlení, podle kterého bychom měli na svět přicházet raději bez historie, předchozích vazeb nebo bez jakýchkoli lidských vášní, které činí především vládu tak důležitou. V těchto dokumentech se nikdy neobjevuje otázka, jak přesvědčit lidi, aby se práv nejen domáhali, ale také je respektovali, jak dospět k poslušnosti vůči vládě zákona či k osvojení si schopnosti jednat s cizími lidmi spravedlivě a poctivě. Soudní orgány, ustavené v Haagu a ve Štrasburku, jsou navíc schopny nekonečně rozšiřovat seznam lidských práv, neboť se nemusejí potýkat s otázkou, jak je vynucovat. Břímě nadnárodní legislativy dopadá vždy na jiné subjekty než na ty, které ji vymyslely.

Výsledkem je, že národní státy, které Chartu OSN a Evropskou úmluvu začlenily do svého právního řádu, jsou nyní povinny udělit práva všem nově přichozím bez ohledu na princip občanství a tím pádem i bez ohledu na povinnosti těch, kteří o tato práva žádají. Přistěhovalci, kteří přicházejí do Británie nezákonně, mohou nyní podle Úmluvy OSN o právním postavení uprchlíků uplatnit „právo na azyl“. Spolu se Zákonem o lidských právech, který do anglického práva částečně začleňuje Evropskou úmluvu, tato skutečnost fakticky znamená, že jim je udělena úplná ochrana a občanská

práva. Nemůže být ale ani řeči o tom, že bychom po žadateli o azyl mohli chtít, aby platil daně, bojoval za zemi v době války nebo plnil jakékoli jiné povinnosti s výjimkou obecného respektování zákonů. Žadatelé o azyl mohou dokonce nárokovat sociální dávky a zažalovat orgány místní správy, že jim nezajistily přijatelné ubytování, což je věc, která rodilé britské občany nesmírně šokuje.

Výše uvedené skutečnosti představují jen jeden příklad, jak univerzalistické pojetí práv, formulované bez jakékoli vazby na historii nebo princip občanství a tím pádem obcházející vlastnosti, o něž se v konečném důsledku opírá smysl pro povinnost, podemílá autoritu národního státu. A narušováním národního státu, který je také jediným státem, jenž má udržování a zachovávání práv fakticky ve své agendě, toto pojetí v dlouhodobém ohledu zároveň přispívá k rozkladu práv samotných.

8. OIKOFOBIE

Mohou však v moderním názorovém klimatu národní loajality vůbec přetrvat? To je zapeklité otázka, na kterou musíme odpovídat případ od případu a s náležitým ohledem na všechny obraty a zvraty konkrétních národních dějin. Podívejme se tedy na náš vlastní případ, na Anglii. Každý, kdo vyrostl v poválečné Anglii, si musel všimnout intelektuálního posměchu, který stíhal naši národní loajalitu a který vycházel od lidí, jejichž svoboda kritizovat by byla vymizela již před lety, kdyby Angličané nebyli bývali připraveni zemřít pro svou vlast. Anglické ideály svobody a služby, pro které se válka v Evropě údajně vedla, byly pro mnoho poválečných autorů pouhými ideologickými konstrukty – „vládnoucími iluzemi“, jež maskovaly vykořisťování coby otcovské ponaučení a umožňovaly s klidným svědomím těžit z výtobytků britské říše. Všechny ty rysy anglické povahy, které veleily knihy a filmy v době války – laskavost, spolehlivost, poctivost, tolerance, pevný charakter, odolnost a smysl pro fair play – byly buď odmítány, nebo zesměšňovány. Anglie už nebyla tou svobodnou, harmonickou, zákonů dbalou komunitou, kterou oslavovaly časopisy pro chlapce, nýbrž místem třídních rozbrojů, šovinismu a rasové netolerance. Podívejte se pod pokličku každé instituce a každého ideálu, říkali kritici, a naleznete stejně sprostou realitu: vyšší třídy, které se starají jen o zachování své další existence, a lid ošálený imperiálními iluzemi do té míry, že přijímá jejich nadvládu.²⁶

V této knížce se do vyvracení takového pohledu na mou zemi nemohu pustit, o to jsem se pokusil jinde.²⁷ Je však důležité si povšimnout, že tento směr kritiky téměř zcela postrádá jakoukoli srovnávací perspektivu. Při zpětném pohledu je zřejmé, že fakticky není ničím víc než přehledem nedostatků, jež jsou v podmínkách lidské existence běžné. Je sice možné, že jim Angličané dodali specificky anglickou příchuť, nicméně setkáme se s nimi vždy a všude – dokonce i ve Skotsku.

Tento druh kritiky je však současně nakažlivý právě proto, že se ve své podstatě jedná o protest proti podmínkám lidské existence. To, co začalo jako intelektuální hříčka, se velmi brzy proměnilo v politické dogma. Tento proces byl usnadněn keltskými sklony labouristické strany a odhodláním evropské elity vymazat vzpomínky na druhou světovou válku. Ať už vědomě nebo nevědomě, nedávná politická rozhodnutí si otevřeně či skrytě kladou za cíl popření Anglie; výsledkem toho pak je, že u Angličanů dochází ke zmatkům ohledně jejich identity. To by nás mohlo dovést k závěru, že přinejmenším v našem případě je národní loajalita na pokraji zániku. Oficiální mapa Evropy se o Anglii vůbec nezmiňuje, hovoří pouze o „regionech“ vyznačených na mapě se stejnou byrokratickou libovůlí, která rozparcelovala Osmanskou říši. Labouristická strana je pevně rozhodnuta tyto regiony podpořit zavedením volených shromáždění a připravit tak Angličany o všechnu naději na jejich vlastní parlament. Rovněž Skotům a Velšanům bylo přiznáno právo na jejich vlastní národní shromáždění; Severní Irové pak byli postaveni do situace, která má za následek, že „unionistická“ pozice (to jest pozice, která jako zdroj politické autority stvrzuje anglickou korunu) je takřka neobhajitelná. Naopak Angličanům

vládne z Westminsteru vláda, která se skládá převážně ze Skotů, a parlament, jehož členové neváhají hlasovat o záležitostech Angličanů, i když vlastně zastupují voliče z Walesu nebo Skotska. Dalekosáhlé ústavní reformy odstranily nebo teprve odstraní ty instituce, které vytvořily anglický styl vládnutí – v neposlední řadě zejména dědičnou Sněmovnu lordů a úřad lorda kancléře (který je nejenom druhým nejstarším úřadem v zemi hned po panovníkovi, ale je také odpovědný za onen aspekt anglického práva – doktrínu slušnosti – který více než cokoli jiného přispěl k vytvoření „jednotek“ Angličanů).²⁸ Anglické zvykové právo je nyní již podřízeno režimu „lidských práv“, jehož nejvyšší odvolací soud se nachází mimo království, u soudního dvora ovládaného soudci vyškolenými v duchu občanského a napoleonského právního systému. O klíčových záležitostech, jež se týkají národní svrchovanosti, se diskutuje mimo náš parlament a zdá se, že se naše vláda pevně rozhodla připravit Angličany o všechny prostředky, jimiž by mohli chránit svoji národní identitu. Dokonce již padl návrh, aby v jakémkoli referendu o budoucnosti naší národní měny měli povoleno hlasovat i občané Evropské unie s trvalým pobytem v Británii. Tím bychom ale *de facto* uznali, že se suverenita a národní identity již rozešly a že se tak stalo v zájmu jisté nadnárodní jurisdikce, která odmítá uznávat národní hranice.

Všechny tyto skutečnosti jsou dobře známé. Svoji reakcí na ně chci ukázat, že domnělá ztráta národní loajality je charakteristickým rysem naší politické elity, který však ostatní Angličané nesdílejí. V naší národní kultuře je cítění ve smyslu „my“ stále přítomno a právě z něj také vychází podpora skýtaná našim politikům za jejich stále více nahodilá a vzájemně nesouvisející gesta.

Když nás Tony Blair zapojil do války v Iráku, rozhodl se možná správně, možná špatně, nicméně jeho schopnost učinit takový krok byla odvislá od skutečnosti, že v době krize se Britové obecně, a Angličané zvláště, spojují dohromady a chovají se v duchu onoho osvědčeného „my“. I když jdeme do války neochotně, stále do ní vstupujeme jako *my* a posloucháme *naši* vládu; nejsme pouhými subjekty, jimž vládnou cizí *oni*. (Protikladem zde může být postoj Čechů k válce vedené jménem rakousko-uherské monarchie, tak brilantně vykreslený Jaroslavem Haškem v románu *Osudy dobrého vojáka Švejka*.) Ve snaze přesvědčit nás, abychom akceptovali nynější trendy přistěhovalectví, se naše vláda odvolává na *naši* pohostinnou tradici a žádá, abychom na nově příchozí pohlíželi nikoli jako na soupeře, snažící se získat naše území, ale jako na uprchlíky, kterým *my* dlužíme shovívavou ochranu. Vláda se při každé velké krizi uchýlí k *naši* historické identitě a stále lojalitě, aby nás přesvědčila k přijetí dokonce i takových změn, které ohrožují ono drahocenné historické vlastnictví.

Pozornosti čtenáře jistě neunikla skutečnost, že tato historická identita ve své anglické i britské podobě vstoupila do kritického stadia. K této krizi došlo, protože lojalita, kterou lidé potřebují ve svém každodenním životě a kterou stvrzují svým intuitivním a spontánním sociálním jednáním, je vládnoucími médii a vzdělávacím systémem trvale zesměšňována nebo dokonce demonizována. Dějiny našeho národa se vyučují (pokud se vůbec vyučují) jako příběh hanby a ponížení. Umění, literatura a hudba našeho národa jsou ze školních osnov více nebo méně vyňaty; lidové zvyky, místní tradice a státní ceremonie se běžně zesměšňují. Důsledky tohoto přístupu jsou zřejmé v tom, jak Britové tráví do-

volenou v zahraničí. Ve snaze utvrdit se ve své národní identitě a zároveň v podmínkách absence kultury, která by jim umožňovala být na tuto identitu hrdí, se uchylují k hulvátské agresivitě, motají se od vesnice k vesnici s opileckým pokřikem a jako zvěř přitom mávají láhevmi a plechovkami piva.

Tito divoši, připraveni o své dědictví, za svou situaci vděčí tomu, že jejich rádci a průvodci zavrhlí ideu národa. Toto zavržení je důsledkem zvláštního stavu mysli, který se od druhé světové války šíří po celém západním světě a který je obzvláště rozšířený mezi intelektuálními a politickými elitami. Pro tento postoj neexistuje žádné vhodné pojmenování, třebaže jeho příznaky jsou nasnadě: jedná se zejména o sklon stranit v jakémkoli konfliktu „jim“ oproti „nám“ a o citelnou potřebu očerňovat zvyky, kulturu a instituce, které jsou jednoznačně „naše“. Jelikož je tento stav myslí opakem xenofobie, navrhuji jej pojmenovat jako oikofobii – tím mám na mysli (i když tak trochu komolím řečtinu) zavrhování zděděných tradic a domova. Oikofobii lze chápat jako období, kterým běžně procházejí názory všech dospívajících. Zároveň se však jedná o období, ve kterém někteří lidé – zejména intelektuálové – ustrnou na celý život. Jak ukázal George Orwell, náchylní k tomu jsou obzvláště levicovní intelektuálové, což z nich také často dělá ochotné agenty cizích mocností.²⁹ Případ špiónů z Cambridge názorně ukázal, co pro naši zemi oikofobie znamená. Není od věci si v této souvislosti povšimnout, že dokumentární drama, které nedávno odvysílala BBC a které je na této politováníhodné epizodě vystavěno, nezkoumalo ani praktické okolnosti jejich zrady, ani se nezapomínalo na utrpením milionů jejich východoevropských obětí, nýbrž jen stvrdilo oikofobii, která tyto špióny

přiměla jednat, jak jednali. Výsledný portrét anglické společnosti, kultury, národa a loajality, který je vykresluje jako morálně odsouzeníhodné a politicky směšné, je standardním repertoárem BBC – stravou pro proletáře, jak ji Orwell popsal v románu *1984*.

Oikofobie není specificky anglickou a ještě méně britskou tendencí (třebaže se zdá, že Skotové jsou vůči ní vcelku imunní). Když Sartre a Foucault vykreslují svůj obraz „buržoazní“ mentality, mentality Druhého v jeho jinakosti, popisují obyčejného slušného Francouze a vyjadřují přitom své pohrdání jeho národní kulturou. Chronická podoba oikofobie se rozšířila na amerických univerzitách převlečená za politickou korektnost, aby se pak hlasitě vynořila po událostech 11. září a stíhala výsměchem kulturu, která tyto útoky údajně vyprovokovala, čímž se automaticky přidala na stranu teroristů.

Tento myšlenkový stav nachází své přirozené útočiště ve státních institucích, neboť právě ony nabízejí mocenskou základnu, z níž je možné útočit na běžnou loajalitu obyčejných lidí. Proto se také v evropských parlamentech a úřadech nachází velké množství oikofobů, jejichž hlavním zájmem při výkonu moci je stíhat výsměchem národní hodnoty a otevřít cestu k jejich rozvrácení. Skutečnost, že naše národní parlamenty ovládají oikové, jak bychom je mohli nazvat, je z části zodpovědná za výpady proti naší ústavě, za útoky na zvyklosti a instituce spojované s tradičním, lokálně ukotveným způsobem života, i za akceptaci přistěhovalectví, jež je dotováno z veřejných prostředků. Oik zavrhuje národní loajalitu a své cíle a ideály vymezuje *proti* národu, přičemž prosazuje nadřazenost nadnárodních institucí nad národními vládami, přijímá a podporuje zákony,

kteří jsou nám vnucovány shora Evropskou unií nebo OSN, aniž se přitom namáhá vzít v potaz Terentiovu otázku, a svou politickou vizi formuluje dle univerzálních hodnot, které byly zbaveny jakéhokoli napojení na konkrétní vazby reálně existujícího, historicky formovaného společenství. Oik je ve vlastních očích obhájcem osvíceného univerzalizmu proti lokálnímu šovinismu. A právě vzestup oiků vede k silící krizi legitimacy v národních státech Evropy. V současnosti jsme totiž svědky masivní expanze legislativního břemene, které dopadá na národy Evropy, a neustávajících útoků na jediné zdroje loajality, které by jim umožňovaly toto břemeno dobrovolně snášet. Výbušné důsledky tohoto vývoje již pocítili v Nizozemsku i ve Francii, nicméně brzy je budeme pocítovat všude – a výsledek nemusí být zdaleka takový, jaký očekávají oikové.

9. NOVÝ SVĚTOVÝ ŘÁD

Šíření oikofobie mezi elitami Západu skýtá určitou podporu těm, kteří věří, že národní stát je neudržitelný a že musí nevyhnutelně ustoupit suverenitě nějakého jiného druhu. Je tedy na místě posoudit dva současné argumenty proti národnímu státu, jak je formulují Philip Bobbitt a George Monbiot, neboť pocházejí z pera vlivných autorů a zabývají se reálnými a pochopitelnými postoji.

Bobbitt tvrdí, že se národní stát brzy stane minulostí a že se lidstvo neúprosně vyvíjí směrem k „tržnímu státu“, ve kterém svazek mezi občanem a státem není považován za dědičný závazek, podobně jako je tomu u rodiny či kmene, nýbrž za svobodně uzavřenou smlouvu, u níž se očekává, že stát dodá výhody (bezpečnost, prosperitu a jiné dlouhodobé statky) výměnou za poslušnost.³⁰ Loajalita vůči státu je zvolená loajalita, kterou lze odvrhnout, jestliže se přestane vyplácet a která v sobě neobsahuje žádný reálný prvek příslušnosti, jenž je protikladem svobodné smluvní volby. V Bobbittově postoji je obsaženo zrnko pravdy, které lze vyjádřit slovy, že když lidé věří, že k takovému vývoji dojde, stane se realitou. Avšak drtivá většina lidstva tomu nevěří. Obvyční lidé žijí v podmínkách loajalit, které si nezvolili, a jsou-li zbaveni příslušnosti k národu, budou taková pouta příslušnosti hledat někde jinde – u náboženství, rasy nebo kmene. Je pravda, že na občanství pak budou pohlížet jako na pouhé zboží a že budou stát vnímat jako entitu,

kteřá na ně nemá žádný trvalý nárok. Výsledkem však není nová forma suverenity, nýbrž určitý druh parazitismu na suverenitě, jež je zachovávána národní loajalitou jiných lidí.

Tento parazitismus vidíme u „spících“ islamistů v chudých čtvrtích v centrech velkoměst a ve zločineckých sítích, kde se obchoduje s pasy stejně, jako se obchoduje s lidmi a drogami. Kdyby každý považoval občanství spíše za zboží než za výraz existenciální vazby, pak by suverenita zkolabovala, jak se tomu děje v rozpadlých státech Afriky. To, co Bobbitt nazývá „tržním státem“, státem vůbec není, jen prostředím, v němž se suverenita rozkládá pod tlakem všeobecného kořistění.

Pro situaci, ve které se nyní my – a zvláště Američané – nalézáme, má tohle vše svůj význam. Lidé neumírají proto, aby zachovali smlouvu; v krizových situacích jsou smlouvy porušovány, kdežto loajality se prohlubují. K válce v Iráku došlo, protože Spojené státy americké existují v podobě národního státu, který je pevně rozhodnut bránit své obyvatele a své území. Žádný z amerických vojáků, kteří v této válce bojovali, na sebe nepohlížel jako na vykonavatele jakýchsi ustanovení politické smlouvy. Byli připraveni obětovat se pro svou zemi; úspěch ve válce pak závisel na tom, zda v tomto rozhodnutí vytrvají.

Bobbitt má určitě pravdu, když píše, že 11. září Ameriku naplnilo vůlí uchýlit se k vojenské akci.³¹ Můžeme to však formulovat i jinak a říci, že první válka v Perském zálivu nebyla ve skutečnosti vedena americkým národem. Byla totiž vedena v duchu Bobbittova „tržního státu“ vojenskou mašinerií, která „dělala svou práci“, snažila se minimalizovat rizika a vyjít z ní bez ztráty životů. Byla proto víceméně bezvýsledná. Druhá válka

v Perském zálivu již byla vedena v jiném duchu, v duchu národního státu, a tak její úspěch i následující problémy ukazují, že národní státy zůstávají v mezinárodní politice svrchovanými aktéry, zatímco „tržní státy“ zůstávají fikcí v hlavě profesora Bobbitta.

Zcela opačné stanovisko než Philip Bobbitt zastává George Monbiot. Nesnaží se předpovídat, nýbrž doporučovat a rozhodovat.³² Oponuje národnímu státu jako zdroji partikularistických a sebestředných postojů a chápe jej jako překážku ustavení světové vlády v době, kdy žádná jiná forma vlády nemůže zajistit přežití lidstva. Tvrdí, že problémy, před nimiž lidstvo stojí, mají globální povahu – ničení životního prostředí, systémová nerovnováha v distribuci produktů a zdrojů, rozklad společnosti způsobený nemocemi, hladomorem a vykořisťováním i vsudypřítomné plenění ze strany nadnárodních korporací, které nelze kontrolovat žádnou (a pouhou) národní jurisdikcí. Proto potřebujeme světovou vládu, která bude brát v úvahu zájmy všech lidí a jejíž legislativní pravomoci budou odpovídat skutečnému rozsahu a vážnosti globálních problémů, před nimiž nyní stojíme.

Třebaže lze s humanistickou motivací Monbiotovy výzvy sympatizovat, je v rozporu se vším, co o lidské povaze víme. V moderní době mají loajality povahu buď univerzální a náboženskou, nebo teritoriální a partikulární. Žádná forma světové vlády nemůže stavět na té první, zatímco druhá nachází své přirozené vyjádření v národním státě. Monbiot vznáší realistickou otázku: Jak se má národní stát vyrovnat s problémy globální ekonomiky? Řešení, které nám nabízí on sám, tj. odstranit národní stát a namísto něj vybudovat globální vládu, však náleží k těm nepodloženým experimentům,

o kterých jsem se zmiňoval na začátku. Stejně jako v případě francouzské, ruské a nacistické revoluce by i vybudování světové vlády rozbilo všechna řešení, k nimž jsme dospěli vyjednáváním, na konsensu založené instituce i právní precedenty, na nichž jsou naše demokracie závislé. Na jejich místo by nastoupila nezměrná koncentrace moci, jíž by se mohla zmocnit ta osoba, skupina nebo strana, která by byla k jejímu uchopení nejlépe vybavena.

Neznamená to však, že Monbiotem předložený problém můžeme ignorovat; ještě se k němu krátce vrátím. Znamená to ale, že musíme nalézt způsob, jak usmířit národní suverenitu s mezinárodními závazky. Připomeňme si proto, že s tímto problémem se lidé ve své historii nestřetávají poprvé.

10. CO HROZÍ NÁRODŮM

Nejsem sám, kdo národní loajalitu považuje za základní podmínku ústavní a demokratické vlády. A nejsem sám, kdo je přesvědčen, že se nejvýznamnější politická rozhodnutí, před nimiž nyní stojíme, týkají národa a jeho budoucnosti. Máme-li pro naši zemi a pro svět učinit to nejlepší, musíme o těchto rozhodnutích diskutovat s nejvyšší mírou upřímnosti. Jednat upřímně je ale obtížné, neboť v médiích i ve vládních kruzích převládá cenzura. Ti, kdo obhajují národní citění hovořící v první osobě množného čísla, jsou bez ohledu na to, jak mírně hovoří nebo si dávají pozor i na nepatrné detaily, snadno označeni jako fašisté, rasisté, xenofobové, nostalgici nebo přinejlepším (což je náš případ) „Little Englanders“³³. Jejich argumenty jsou obvykle přehlušeny otřepanými frázemi o multikulturní společnosti, právech menšin a nové globální ekonomice. Mocná byrokracie v Evropské unii, OSN i WTO znásobuje volání po novém světovém řádu a stále více zesměšňuje reakcionáře, kteří překáží jejich plánům. V nynějších podmínkách pouze Spojené státy americké aktivně vzdorují snaze OSN vyvlastnit jejich suverenitu. Je téměř paradoxem, že nejsilnějším obráncem národní suverenity je nyní právě stát, který vznikl na principech federace, ústavy a vědomé politické volby. Proč tomu tak je, to je otázka, na kterou se obtížně odpovídá. I přesto je to tak – a navíc zde nacházíme jedno z vysvětlení rostoucí odlišnosti mezi americkou a evropskou představou výkonu vlády.³⁴

Odpor, který Američané kladou legislativním pravomocem OSN, jež ohrožuje jejich suverenitu, bychom měli navíc posuzovat v kontextu jejich tichého souhlasu s legislativními pravomocemi WTO – ba dokonce s jejich vytěžováním – což ohrožuje suverenitu všech ostatních. K této otázce se ještě vrátím, protože představuje významné bolavé místo americké politiky v této oblasti.

Mezi těmi, kteří přicházejí na Západ a usilují zde o občanství, je mnoho těch, kteří na tento dar reagují vděčností a loajalitou. To platí zejména o těch, kteří bojují s různými těžkostmi, jen aby dosáhli našich břehů, kteří pracují, aby se etablovali, a všechna rizika spojená s migrací berou na sebe. Bohužel takoví přistěhovalci dnes nejsou typičtí. Žadatelé o azyl si užívají dotované existence hned od svého příjezdu, neboť vláda je podle Úmluvy OSN o právním postavení uprchlíků povinna jim nabídnout pohostinství na účet svých občanů. Zdroje sociálního bydlení, které vlastně představuje úspory místních komunit, jež jsou vybudovány s přesvědčením, že bude využíváno lidmi, kteří již do komunity patří a jimž dlužíme sousedskou výpomoc, byly uzurpovány nově příchozími, kteří žádnými sousedy nejsou. Účinky, jež tato situace má na pocit národní loajality, jsou téměř katastrofické.

Zcela náhle se to, co bylo *naše*, stává *jejich* a zjištění, že pro nápravu situace nelze vůbec nic udělat, nelze se odvolat na žádný zákon, soud či vládu a že vyvlastňování tudíž nelze pokojnými prostředky ukončit, má na vědomí identity lidí nesmírný dopad. Identita vzešlá ze sdíleného vědomí domova je ve své nejnítěrnější podstatě ohrožována lidmi, kteří do tohoto domova přicházejí nepozváni a s požadavkem na poskytnutí azylu, o kterém nelze vyjednávat. Tuto skutečnost sice

nemusíte schvalovat, nicméně i tak zůstává skutečností a zároveň principiální újmou na národních loajalitách. A pokud si myslíte, že to je újma, kterou nelze snést, zkuste loajality jiného druhu – například etnické (jako na Balkáně) nebo náboženské (jako na Blízkém východě). Rozhodně však nikdo nepopírá, že se mezi vládou a občany v důsledku krize související s právem na azyl otevřela propast: zdá se, že pocitům založeným na ztotožnění se s principem „*my*“ již naši vládcové nenaslouchají a že vláda – třebaže *nás* zároveň naléhavě vyzývá k trpělivosti, toleranci a dobré vůli vůči cizincům – pokračuje v jednání v *jejich* a ne v náš prospěch.

Je důležité si uvědomit, že tato národní krize je přímým důsledkem nadnárodní legislativy a mohla být vyřešena okamžitě, kdyby naši političtí vůdci bývali byli ochotni upřednostnit národní zájem před vykonstruovanými závazky, které nám vnutila OSN a Evropská unie. Úmluva OSN o právním postavení uprchlíků byla přijata v roce 1951, tedy v době, kdy ve světě téměř žádní uprchlíci či žadatelé o azyl prakticky nebyli. Od té doby je však pro legislativy národních států závazná, i když se okolnosti radikálně změnily. Úmluva umožňuje diktátorům vyvážet své oponenty, aniž si zkazí jméno jejich zabíjením. Všechny náklady, které z Úmluvy plynou, tak nesou státy poslušné zákonů – jinými slovy státy národní – jejichž právní a fiskální systémy jsou nyní v důsledku přílivu uprchlíků vystaveny nesnesitelnému tlaku. Citlivé problémy, nad kterými naši legislativci a soudci pečlivě rozvažovali po desetiletí (například stavební zákon), přičemž jejich nejdůležitějším cílem bylo smířit *nás* a *naše* sousedy a udržet tak národní loajalitu, jsou uvrženy ve zmatek opatřením, které nám vnutil byrokratický systém, jehož kontrolu pouze předstíráme.

V této záležitosti, jež představuje ten nejdůležitější problém, před nímž moderní Evropa stojí, nyní převládá tísnivé mlčení vyvolané autocenzurou a zastrašováním. Lidé se však začínají v tomto ohledu probouzet a zamýšlejí se nad dopadem nechtěné imigrace nejen na národní loajalitu, ale také na ideu občanství, která se až doposud považovala za samozřejmou. Jak jsem již zmínil výše, přistěhovalci si nyní mohou nárokovat výhody občanství, podávat žaloby na základě nedodržení „lidských práv“, a přitom naopak neuznávat žádné povinnosti vůči státu. Je dokonce možné být britským občanem a zároveň být aktivně zapojen do *džihádu* proti Britům.³⁵ Myšlenka, že občan má být loajální ke svému státu, území, státní moci i všem těm, kdo žijí v okruhu její působnosti – tj. myšlenka, která je fundamentálním předpokladem demokratické politiky a jejímž morálním opodstatněním je národ – již vymizela z myslí a srdcí mnoha z těch, kteří se v současnosti nazývají občany evropských států.

Vnější hrozba národní suverenity nám je dobře známa z debat o Evropské unii a OSN. Tyto debaty však nejsou jedinými pokusy připravit národní parlamenty o jejich legislativní pravomoci, jež následně případnou byrokratickému aparátu, který nelze volat k zodpovědnosti. Je zde také WTO – bolavé místo v americké strategii, jež má podpořit svět skládající se ze svrchovaných demokracií. WTO nepochybně zvýšila objem světového obchodu, což prospělo ekonomikám některých chudých zemí – tedy přinejmenším v těch případech, kdy se prospěch měří objemem HDP. Aktivity WTO však probíhají bez ohledu na identitu těch, kteří jsou ekonomickou *vyšší mocí* přinuceni se na nich podílet. Nyní již dospěly do fáze, kdy delegáti mohou tvrdit – například jménem nadnárodních firem jako je Monsanto – že národní su-

verenita je „překážkou volného obchodu“ a že by korporace měly mít možnost zažalovat národní vlády, pokud jim byla upřena „investorská práva“, jestliže národní vláda nabídne výhodnější podmínky domácím firmám.³⁶

Takové příklady člověku připomínají slova jednoho z evangelii: „Co prospěje člověku, získá-li celý svět, ale ztratí svůj život?“ (Marek 8:36). Představme si legislativu preferující volný trh, která by zrušila samostatnou jurisdikci Filipín s cílem zavést na její místo jurisdikci Spojených států, jež by byla více nakloněna volnému trhu. Takový akt by nesmírně zvýšil bohatství Filipín a posílil by ekonomické vyhlídky všech ostrovanů, zároveň by však došlo k likvidaci Filipín jako národního státu a k jejich začlenění do Spojených států amerických. Na tomto příkladu můžeme vidět, k jakým důsledkům mohou nakonec vést snahy WTO nahradit bilaterální i multilaterální dohody smlouvami s globální působností. WTO se v podstatě ubírá cestou Evropské unie, neboť tím, že za každou cenu prosazuje volný trh, ohrožuje fenomén, který z mezinárodního obchodu činí trvalý a blahodárny rys lidského údělu – a tímto fenoménem je národní suverenita.

Protesty farmářů a místních komunit proti WTO jsou samozřejmě protesty chudých proti o něco bohatším (což ale neznamená, že by nutně museli být šťastnější, nebo že by si tento způsob života sami zvolili); zároveň jsou však také protestem vznášeným jménem stylu života, kterému mohou říkat „*náš*“ – protestem proti životnímu stylu přicházejícímu odjinud a vlastně odnikud. Nahlíženo z hlediska národní suverenity jsou taková gesta výrazem niterného patriotismu, jenž se staví proti arogantní síle, která víří po světě jako bouře a ničí přitom vše, co jí stojí v cestě.

Tím se ale vracíme k problému, který nastínil George Monbiot. Tvrdí se, že v podmínkách globální ekonomiky korporace nevyhnutelně nabudou nadnárodní povahy a s cílem maximalizovat zisk budou své obchodní aktivity i jmění přenášet z jedné jurisdikce do druhé. Nadnárodní ekonomickou aktivitu je nutné kontrolovat za pomoci nadnárodních zákonů, jinak se obchodní společnosti prostě jen ze zemí, jejichž jurisdikce se je snaží mít pod kontrolou, přesunou tam, kde je míra regulace nižší, nebo kde vůbec neexistuje.

Jak ale názorně ukazuje příklad WTO, k takovému vývoji vůbec nedochází. Jakmile jednou připustíme možnost, že vznikne nadnárodní legislativa, nadnárodní korporace si ji přivlastní, aby tak celý svět otevřely svým výrobkům. Taková legislativa by je pak vůbec neomezovala, právě naopak: dostala by se pod jejich kontrolu a byla by využita k likvidaci té jediné jurisdikce, již lidé instinktivně respektují. Výsledky útoku, který WTO vede proti národní jurisdikci, jsou zřejmé všude: vidíme je ve zkáze ekonomik založených na lokálním zemědělství, jež podléhají nadnárodnímu agrobyznysu; v likvidaci lokálních majetkových práv a překážek vůči přistěhovalectví; v rozmáhajícím se vlastnictví půdy ze strany lidí, kteří nejsou nikterak povinováni bránit ji vůči cizímu vpádu; v tom, že životně důležité služby v určité zemi ovládají lidé, kteří jsou občany jiné země – a tak bychom mohli pokračovat. Stručně řečeno, nadnárodní firmy využily nadnárodní instituce ve stejném duchu jako oikové, s cílem rozbít národní jurisdikce a odstranit loajality, o které se opírají. Nesourodá aliance šmelinářů a oiků přivodí zkázu obou, avšak tento výsledek nebude nijak příznivý ani pro nás ostatní.

Příklady, které jsem uvedl, ilustrují naprostou neslučitelnost nadnárodní legislativy a národní suverenity. Poukazují také na nebezpečí plynoucí ze situace, kdy se nikým nevolené orgány odvažují diktovat legislativu národním parlamentům. Národní parlament je odpovědný lidem, kteří ho zvolili, a musí sloužit jejich zájmům. Musí se snažit usmířit protichůdné požadavky, které jsou před něj stavěny, vyvážit jeden požadavek proti druhému a dospět k řešení, které lidem umožní žít v sousedském souladu. Nadnárodní zákonodárná shromáždění taková omezení respektovat nemusí a ani nemohou. Za normálních okolností mají jen jeden legislativní cíl – v případě WTO jím je šíření volného obchodu – přičemž ale nemají žádnou povinnost tento cíl sladit se všemi ostatními potřebami a požadavky reálně existující lidské společnosti. Proto také jsou jimi přijímaná rozhodnutí tak nebezpečná. Vycházejí totiž z uvažování, které ignoruje reálná data, z nichž racionální politické rozhodování musí vycházet. Úmluva OSN o právním postavení uprchlíků byla navržena jako odpověď na jeden konkrétní problém, avšak rozsah tohoto problému a jeho závažnost od té doby nesmírně vzrostly. Valné shromáždění OSN nebylo povinno své rozhodnutí sladit s mnoha různými zájmy, které s ním budou nevyhnutelně v rozporu, a nebylo ani povinno se k celé záležitosti vrátit, jakmile se změnily podmínky, za nichž ji řešilo. Takové rozhodnutí je tedy iracionální, neboť doslova ignoruje téměř všechna data, která jsou nezbytná k jeho ospravedlnění. Přesně ta stejná kritika by měla stíhat úplně všechna rozhodnutí učiněná WTO – dokonce i ta, která se zdají být výhodná pro všechny.

11. JAK HROZBY PŘEKONAT

Tyto hrozby jsou vážné a zneklidňující. Nemyslím si však, že jsme vůči nim bezmocní. Vnější hrozby národní loajalite pramení z politické slabosti. Společné mimořádné úsilí o návrat od nadnárodní legislativy k bilaterálním dohodám by naši ztracenou suverenitu z velké části obnovilo. Jelikož instituce, které nás nutí přijímat svoje legislativní předpisy – OSN, WTO, Evropská unie – nemají k dispozici žádnou účinnou vojenskou sílu, náklady, jež si tento vzdor vyžádá, rychle převáží zisky. Naopak, pokud se jim podřídíme, zaplatíme za to naprostým vymizením národní loajalite. Tyto instituce však přitom na národní loajalite parazitují a nemohou bez ní přežít. Jsou tudíž předurčeny k zániku, ať už je budeme poslouchat, nebo se jim vzepřeme. Je proto moudré postarat se, aby naše teritoriální jurisdikce tuto krizi přežily: jinými slovy řečeno, musíme se národnostního principu přidržovat za každou cenu.

Problém, před který nás staví globální ekonomika a rozmach nadnárodních korporací, lze řešit v podobném duchu. Fakt, že lidé jsou přesvědčeni, že volný obchod je v moderním světě jedinou reálnou možností, plyne jen z dogmatu volného trhu. Veškerý obchod je masivně dotován a obvykle se tak děje v zájmu silnější strany. Například americké zemědělství není podporováno pouze přímými platbami farmářům, ale také zákony povolujícími geneticky modifikované plodiny, které se jinde považují za nebezpečné, standardy chovu

zvířat, které bychom v Británii nestrpěli, existencí silnic a infrastruktury, jež jsou financovány z veřejných prostředků a které umožňují rychlou přepravu zboží do přístavu, a celou řadou jiných způsobů. Veškerý obchod je nebo by měl být podroben omezením či zákazům uplatňovaným nejenom kvůli místním podmínkám, ale také kvůli morálním, náboženským či národním požadavkům. Jestliže volný obchod znamená, že je možné do islámských zemí dovážet pornografii, kdo ho může obhajovat? Jestliže znamená, že se všude tam, kde to je možné, využívá vykořisťovatelských metod, nebo dokonce otrocké práce, a že všude, kde je možný jejich prodej, dovážíme týrané trosky zvířat z intenzivních chovů, proč je takovým dobrodiním? Jestliže znamená, že anonymním akcionářům, kteří nic nevědí o Maďarsku a ani se o něj nestarají, dovolíme, aby rozhodovali o dodávkách vody do Budapešti a měli je pod kontrolou, nemáme před sebou příklad té nejrizikovější dlouhodobé politiky? Faktem zůstává, že volný obchod není ani možný, ani žádoucí. Každý národ si má vytvořit regulační mechanismus, který by maximalizoval obchod s jeho sousedy a současně chránil místní zvyky, morální ideály a privilegované vztahy, na nichž národní identita závisí.

Kdyby každý národní stát trval na svých právech, nadnárodní korporace by z toho profitovaly. Kdyby byl například McDonalds přinucen respektovat místní estetické normy a na všech trzích přizpůsobit svůj vizuální styl, vzhled svých restaurací i své výrobky místním zvykům a očekáváním, byl by schopen umísťovat své investice volně po celé Evropě, aniž utrpí narůstající pohrdání a nepřátelství, s nimiž se nyní setkává a které začínají mít dopad na tržní hodnotu jeho akcií. Byl by místním

občanem, ať už kdekoliv, jednou restaurací z mnoha, které soutěží v rámci místních podmínek, a přitom by byl dostatečně přizpůsobivý, aby se udržel na jednom místě, pokud by neuspěl jinde.

Vnitřním hrozbám vůči národnímu státu se čelí obtížněji, ale ani tady není situace beznadějná. Kontrola přistěhovalectví se zhroutila převážně v důsledku nadnárodní legislativy. Obnovme suverenitu – a příslušné kontroly lze opět zavést. Vraťme kontrolu vzdělávacího systému rodičům – a už jej nebudou nadále řídit oikové. Odstupme od Evropské úmluvy o lidských právech – a vztahy mezi občany evropských států budou znovu usměrňovány historickými spojeními, přičemž povinnosti zde budou opětovně stvrzeny coby stálá cena, jíž platí za svá práva. Ve všech těchto případech se jedná o prakticky uskutečnitelné politické postupy, které již v různých kombinacích navrhovaly o moc soupeřící demokratické strany v národních parlamentech Evropy.

Ti, kteří omlouvají byrokratické výstřelky Evropské unie, často argumentují, že abychom ji mohli ovlivnit, musíme být její součástí. Touto argumentací však ukazují, že ve svém nitru souhlasí s tím, co jsem se v této studii pokusil vyložit. I oni uznávají, že otázka Evropské unie je otázkou našeho osudu, našich rozhodnutí, naší autonomie i dlouhodobých zájmů a že ono „naše“ je vymezeno širěji než územím národního státu. Ty státy východní Evropy, které usilují o přistoupení k Unii, se do ní chtějí zapojit nikoli proto, aby se vzdaly své suverenity, nýbrž aby ji ochránily před hrozbami stále ještě představovanými ruským medvědem a zkrátily bolestný přechod k plně kapitalistické ekonomice. Turecko touží po připojení k Evropské unii, aby stvrdilo svůj status národního státu a ochránilo svůj národní ráz před

náboženskými a kmenovými loajalitami, které ho ohrožují z jihu a z východu. Stručně řečeno platí, že Evropská unie závisí na něčem, co je – jak se zdá – pevně rozhodnuta zničit. Našemu kontinentu tudíž přinese naději tím, že obnovíme suverenitu národních parlamentů. Pokud je ale suverenity zbavíme, přivoláme nejprve despocii a posléze anarchii, které se Kant tolik obával.

POZNÁMKY

1. Viz definice „subsidiarity“ v mé práci *Dictionary of Political Thought*, 2. vyd., London: Pan, 1996 (česky *Slovník politického myšlení*, 2. vyd., Brno: Atlantis, 1999).
2. Toto rozlišení je pečlivě a podrobně vysvětleno a obhájeno Mauriziem Virolim v práci *For Love of Country: An Essay on Patriotism and Nationalism*, Oxford, 1995.
3. Hlavním zastáncem levicově liberálního patriotismu je John Schaar. Viz zejména „The Case of Patriotism“, *American Review*, 17 May 1973, a *Legitimacy in the Modern State*, New Brunswick, 1981. V kontextu anglického socialismu tuto argumentaci předkládá Hugh Cunningham: „The Language of Patriotism, 1750–1915“, *History Workshop*, sv. 12, 1981, a výřečně se jí pak chápe Virolim ve *For Love of Country*, 1995.
4. J. S. Mill: *A System of Logic*, 10. vyd., sv. 2, London, 1879, s. 522.
5. Přebírám tuto definici s cílem identifikovat ideál, který v různých podobách obhajovali Aristoteles, Machiavelli, Montesquieu, Kant a američtí otcové zakladatelé. Republikánská vláda se nemá stavět do protikladu s monarchií (naše vlastní vláda je obojím), nýbrž s vládou absolutistickou, diktaturou, vládou jedné strany a celou řadou dalších možností, které nenaplnují podmínku participační správy. Podle mého výkladu ani republikánské vlády nejsou nutně demokratické.
6. Viz Francis Fukuyama: *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, New York, 1995.
7. Termín „creed-community“ („společenství víry“) jsem převzal od Spenglera a o jeho významu diskutuji v *The West and the Rest*, London, 2002.
8. J. E. E. Dalberg-Acton, první baron Acton: „Nationality“ v J. N. Figgis, R. V. Lawrence (eds): *The History of Freedom and Other Essays*, London, 1907.
9. Ernest Gellner: *Nations and Nationalism*, Oxford, 1983 (česky *Národy a nacionalismus*, Praha, 1993).